

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Nieuwe ISO-norm voor duidelijke taal

Reference:

Hendrickx Karl.- Nieuwe ISO-norm voor duidelijke taal
Tijdschrift voor wetgeving - ISSN 1373-9743 - 4(2023), p. 249-250
To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/2017720151162165141>

Nieuwe ISO-norm voor duidelijke taal

Sinds juni van dit jaar bestaat er een ISO-norm voor duidelijke taal. De norm bevat algemene principes voor toegankelijk taalgebruik die in zowat alle talen bruikbaar zouden moeten zijn. Hij bevat geen revolutionaire technieken om teksten in één beweging leesbaar te maken, maar vormt een belangrijk, internationaal aanvaard criterium én een bewijs dat duidelijk taalgebruik ertoe doet. De norm is overigens specifiek gericht op teksten in de domeinen van regelgeving, overheidsbeleid en gezondheidszorg.

Idee uit Amsterdam

Het idee om een internationaal aanvaarde norm te hebben die definieert wat duidelijke taal is en die daarvoor universeel als criterium gebruikt kan worden, ontstond in Amsterdam in 2007, op het congres van *Clarity*, een internationale maar vooral Angelsaksisch georiënteerde organisatie voor duidelijk taalgebruik in het recht en bij de overheid. Samen met zusterorganisatie *Plain* en de Amerikaanse overheidsdienst *Center for Plain Language* besloot *Clarity* een nieuwe gezamenlijke organisatie op te richten, de *International Plain Language Federation*, die via werkgroepen zou proberen tot een internationale standaard voor duidelijke taal te komen¹.

Internationale definitie van duidelijke taal

Een werkgroep van zes taalexperten, twee uit elke organisatie, onder leiding van de Australische voorzitter van *Clarity* Christopher Balmford werkte daartoe allereerst een internationaal aanvaarde definitie uit van wat eenvoudig taalgebruik (*plain language*) nu juist is. Daarvoor kon ze dankbaar gebruik maken van onder meer het werk van het Amerikaanse *Center for Plain Language*, dat de wet rond duidelijk taalgebruik van president Barack Obama uit 2010 uitvoerde en opvolgde. In 2013 werd de definitie op het congres in Vancouver goedgekeurd. Ze bestaat in de belangrijkste talen van de wereld². In het Nederlands klinkt ze als volgt:

Een communicatie is in begrijpelijke taal als de formulering, structuur en stijl zo duidelijk zijn dat het beoogde publiek gemakkelijk kan vinden wat het nodig heeft, begrijpt wat het vindt en die informatie kan gebruiken.

Van definitie tot norm

Die definitie vormde de basis voor de norm. Een uitgebreide werkgroep van 50 taalexperten uit 16 landen ging aan de slag om een erkenning als ISO-norm uit de brand te slepen. Als voorbeeld werd de ISO-norm WCAG 2.1 over toegankelijkheid van websites gebruikt. De definitie van duidelijke taal vormde de ruggengraat van de norm, die ingaat op elk van de verschillende onderdelen van de definitie. Uiteindelijk werd de norm in juni dit jaar door de ISO, de *International Standardisation Organisation*, als *ISO 24495-1:2023 on Plain Language* gepubliceerd. De norm bestaat voorlopig alleen in het Engels en het Frans – er zouden vooralsnog geen plannen zijn bij het Belgische Normalisatiebureau om een Nederlandse vertaling te maken – en moet tegen betaling worden aangekocht bij ISO³.

¹ Christopher BALMFORD, Annetta CHEEK, Susan KLEIMANN, Karen SCHRIVER en Lynda HARRIS, "Plain Language standards: A way forward", in *The Clarity Journal*, 79 (2018), https://www.clarity-international.org/articles/_quis-blandit-turpis-cursus-in-hac-habitasse/

² Zie <https://www.iplfederation.org/plain-language/>

³ Zie <https://www.iso.org/standard/78907.html>

Vooral voor recht en overheid

Hoewel de norm criteria en aanbevelingen bevat die universeel toepasbaar zijn en waarmee dus alle soorten communicatie voor iedereen kunnen worden verbeterd, richt hij zich toch – aldus het persbericht van de *International Plain Language Federation* – tot *legal, health, public policy, government and corporate communications, where information influences critical decisions and people's rights*⁴. De norm is dus bij uitstek gericht op juridische communicatie.

Volgens de *scope* kan de norm worden toegepast op (zowat) alle geschreven talen, maar is hij vooral gericht op geschreven taal, in gedrukte of digitale vorm. Maar ook daar wordt expliciet aangegeven dat hij bruikbaar is bij *technical writing* en *legislative drafting*⁵.

Bekende principes

Wat bevat de norm dan juist? Allereerst de bovenstaande definitie van duidelijk taalgebruik, die vervolgens wordt uitgewerkt in richtsnoeren en aanbevelingen. Die richtsnoeren en aanbevelingen zijn allesbehalve revolutionair, integendeel: ze klinken vertrouwd in de oren.

Zo raadt de norm, op basis van de definitie, allereerst aan om rekening te houden met de doelgroep: ga na wie je doelgroep is, wat hun communicatiedoel is en welk communicatiekanaal of documenttype het beste is om de doelgroep te bereiken. Om te bewerkstelligen dat lezers gemakkelijk kunnen vinden wat ze nodig hebben, raadt de norm aan de structuur van je communicatie aan hun behoeften aan te passen, titels, grafische ondersteuning en wegwijzers te gebruiken en minder belangrijke informatie apart te houden. Om er vervolgens voor te zorgen dat de lezers die informatie ook gemakkelijk kunnen gebruiken, bevat de norm de klassieke aanbevelingen voor duidelijke teksten: gebruik alledaagse woorden, korte zinnen, duidelijke en korte alinea's en tot slot een respectvolle toon. Zorg voor samenhang en ondersteun je boodschap zo mogelijk met afbeeldingen of multimedia.

Een belangrijk en relatief nieuw onderdeel van de definitie en ook van de norm is tot slot de aandacht voor het kunnen gebruiken van de gecommuniceerde informatie. Een boodschap is pas geslaagd als de lezer ze niet alleen begrijpt, maar er ook mee aan de slag kan. Daarvoor raadt de norm aan om je document niet alleen tijdens het schrijven te evalueren, maar het ook vooraf en vervolgens tijdens het gebruik te testen bij de doelgroep, door middel van proefpersonen, panels enz.

Niet dwingend, wel richtsnoer

De norm is een zogenoemde *standard for guidance*, de 'middelste' van de drie categorieën ISO-normen, tussen een volledig technische norm die louter informatie biedt, en een dwingende standaard die moet worden nageleefd om te voldoen aan een bepaald kwaliteitsniveau⁶.

Het belang van deze norm ligt dus vooral in het feit dat hij er is, en dat de principes die taalkundigen en professionele tekstschrijvers aanraden maar die niettemin al te vaak genegeerd worden, nu ondubbelzinnig vastliggen in een instrument dat internationaal wordt erkend door 165 landen / normalisatiebureaus. Het is niet de bedoeling dat deze norm met sancties afdwingbaar wordt of dat

⁴ International Plain Language Federation, *International Organization For Standardization Approves First Plain Language Standard*, 20 juni 2023, <https://www.iplfederation.org/iso-standard> en specifiek https://docs.google.com/document/d/1lG8jtaPQl9t9ECPXNS2zzpDSbTkTuJziAljBIO4E_Lk/edit

⁵ ISO 24495-1:2023(en) *Plain language — Part 1: Governing principles and guidelines*, excerpten te raadplegen op <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso:24495-1:ed-1:v1:en>

⁶ Christopher BALMFORD, "A plain-language standard: A tool for all of us", *Michigan Bar Journal*, april 2022, <https://www.michbar.org/journal/Details/A-plain-language-standard-A-tool-for-all-of-us?ArticleID=4403>

je je tekst door middel van de norm kunt laten certificeren en zo een kwaliteitslabel kunt verkrijgen. Het is daarentegen wel de bedoeling dat, zoals de *International Plain Language Federation* aanhaalt, de norm als hefboom, instrument of toetssteen wordt gebruikt om te komen tot meer toegankelijke en doeltreffende communicatie.

De ISO-norm is alleen volledig te raadplegen na aankoop ervan op www.iso.org. De inleiding en een overzicht van de inhoud zijn wel vrij raadpleegbaar.

Karl Hendrickx

Taaladviseur Rekenhof en hoofddocent Rechtstaalbeheersing UAntwerpen en KU Leuven